

POSTANOWIENIE

Dnia 22 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Cesarz

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 kpk
po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 22 maja 2020 r.,
sprawy z wniosku **B. P. , H. P. i R. P.**
o zadośćuczynienie i odszkodowanie
z powodu kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawczyń
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 4 lipca 2019 r., sygn. akt II AKa (...)
zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w G.
z dnia 11 marca 2019 r., sygn. akt II Ko (...),

postanowił:

- 1) oddalić kasację jako oczywiście bezzasadną;**
- 2) obciążyć wnioskodawczynie kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego w częściach na nie przypadających**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w G. w dniu 26 listopada 2008 r. wydał wyrok w sprawie II Ko (...), w którym zasądził na rzecz wnioskodawczynie S. S. , wdowy po zmarłym E. S. , maksymalną dopuszczalną wówczas kwotę 25.000 zł - na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 1991 r., nr 34, poz. 149 ze zm., dalej tzw. ustawa „lutowa”).

W związku ze stwierdzeniem niekonstytucyjności art. 8 ust. 1a ww. ustawy, przewidującego kwotę 25.000 zł jako maksymalną wysokość możliwych do zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia na rzecz osób

represjonowanych przez komunistyczny aparat państwowy, na skutek wniosku pełnomocnika S. S., Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 9 maja 2018 r. sygn. II AKo (...), wznowił postępowanie sądowe w powyższej sprawie, uchylając prawomocny wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Wnioskodawczynie w dniu 15 czerwca 2018 r. złożyła poprzez pełnomocnika wniosek uzupełniający, w którym wniosła o zadośćuczynienie w kwocie 150.000 zł oraz odszkodowanie w kwocie 60.000 zł.

Wyrokiem z dnia 10 września 2018 r. w sprawie II Ko (...), Sąd Okręgowy w G. zasądził na rzecz wnioskodawczynie S. S. kwotę 150.000 zł tytułem zadośćuczynienia i 60.000 zł tytułem odszkodowania – na podstawie art. 8 ust. 1 ww. ustawy.

W dniu 2 stycznia 2019 r. wnioskodawczynie B. P. , H. P. i R. P. , córki zmarłego E. S. , poprzez pełnomocnika złożyły wniosek o przyznanie im kwot po 150.000 zł tytułem zadośćuczynienia i po 60.000 zł tytułem odszkodowania na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy „lutowej”.

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 11 marca 2019 r., sygn. II Ko (...), zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyń kwoty po 150.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz po 60.000 zł tytułem odszkodowania wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku.

Prokurator zaskarżył powyższy wyrok na niekorzyść wnioskodawczyń i zarzucił w apelacji:

1. obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego poprzez jego niewłaściwą wykładnię i błędne przyjęcie, że zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyń kwot po 150.000 zł (łącznie 450.000 zł) tytułem zadośćuczynienia oraz po 60.000 zł (łącznie 180.000 zł) tytułem odszkodowania mieściło się w granicach uprawnień nadanym w cytowanej ustawie dzieciom osób, wobec których stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, podczas gdy prawidłowa

interpretacja przepisu, wynikająca m.in. z aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych wskazuje, że zadośćuczynienie w kwocie 150.000 zł oraz odszkodowanie w kwocie 60.000 zł, które przysługiwałoby osobie represjonowanej, należało zasądzić na rzecz wnioskodawczyń w częściach po 1/3.

Apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyń kwoty po 50.000 zł (łącznie 150.000 zł) tytułem zadośćuczynienia oraz po 20.000 zł (łącznie 60.000 zł) tytułem odszkodowania.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 4 lipca 2019 r., sygn. II AKa (...), zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że obniżył zasądzone od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyń kwoty zadośćuczynienia do kwot po 50 000 zł oraz kwoty odszkodowania do kwot po 20 000 zł., w pozostałym zakresie utrzymując orzeczenie w mocy.

Pełnomocnik wnioskodawczyń zarzucił w kasacji rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa materialnego i procesowego, a mianowicie:

1. art. 7 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, w zw. z art. 445 § 1 i 2 k.c., polegające na dokonaniu błędnej wykładni przepisów art. 8 ust. 1 ww. ustawy, polegającej na przyjęciu, iż wnioskodawczynie - jako osoby uprawnione w dokładnie takim samym stopniu - winny otrzymać mniejszą część odszkodowania i zadośćuczynienia niż ich matka S.S., skutkiem czego doszło do zasądzenia na rzecz wnioskodawczyń rażąco niskiej i nie będącej odpowiednią do doznanych krzywd, kwoty odszkodowania oraz zadośćuczynienia;
2. art. 92 k.p.k. polegające na nieuwzględnieniu całokształtu okoliczności ujawnionych w postępowaniu i mających znaczenie dla rozstrzygnięcia a wprost mających związek z niesłusznym pozbawieniem wolności ojca wnioskodawczyń oraz nienależytym uwzględnieniu kompensacyjnego charakteru zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, przy jednoczesnym pominięciu przy ustalaniu jego wysokości wszystkich represji, jakie zostały zastosowane wobec

osoby bezpośrednio pokrzywdzonej, a także okoliczności uwarunkowań społeczno-ekonomicznych oraz aktualnych warunków i stopy życiowej społeczeństwa kraju, w którym poszkodowany mieszkał oraz pominięciu (odmowie uwzględnienia) wszystkich istotnych kryteriów wpływających na wysokość odszkodowania i zadośćuczynienia oraz niewłaściwą wykładnię pojęcia „odpowiedniej sumy”, co skutkowało zasądzeniem na rzecz wnioskodawczyń odszkodowania i zadośćuczynienia w rozmiarze rażąco niższym, niż usprawiedliwiony wynikiem postępowania;

3. art. 440 k.p.k. polegające na zasądzeniu na rzecz wnioskodawczyń kwoty rażąco niskiej w przypadku, kiedy w sprawie mamy do czynienia z okolicznościami wyjątkowymi, których to Sąd II instancji nie wziął pod uwagę, skutkiem czego doszło do zasądzenia na rzecz wnioskodawczyń należności wręcz symbolicznych i nie będących odpowiednimi do doznanych krzywd, kwot odszkodowania oraz zadośćuczynienia pieniężnego.

Autor kasacji wniósł o:

1. uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania,
2. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyń kosztów postępowania wywołanego wniesieniem niniejszej skargi kasacyjnej, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych,
3. rozpoznanie skargi kasacyjnej na rozprawie.

W pisemnej odpowiedzi na kasację prokurator wniósł o oddalenie jej jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest oczywiście bezzasadna, wobec czego, podlegała rozpoznaniu, nie - jak wnosił o to jej autor – na rozprawie, lecz na posiedzeniu bez udziału stron (art. 535 § 3 k.p.k.).

Pełnomocnik wnioskodawczyń wyraził pogląd, że każda z wnioskodawczyń winna mieć zasądzoną kwotę odszkodowania i zadośćuczynienia na poziomie orzeczoną wobec ich matki. Oznaczałoby to, że łączna kwota zadośćuczynienia przysługująca uprawnionemu zmarłemu E. S. winna wynosić 600.000 zł, zaś odszkodowania – 240.000 zł., co stoi w oczywistej sprzeczności z realiami

niniejszej sprawy i ustaleniami Sądu Okręgowego w G., których ani Sąd II instancji, ani skarżący nie kwestionowali. Jak wynika z pisemnych motywów orzeczenia Sąd I instancji miał na względzie, że w postępowaniu II Ko (...) na rzecz matki wnioskodawczyń zasądzona została całość kwot odszkodowania i zadośćuczynienia należnych E. S. , zauważył jednak, że „w przypadku odrębnego złożenia wniosków przez każdą z córek osobno, dostałyby one całość wnioskowanego odszkodowania i zadośćuczynienia (tak jak ich matka S. S.) a w przypadku wspólnego złożenia wniosku – tylko po 1/3”, dlatego zasądził na rzecz wszystkich trzech wnioskodawczyń kwoty równoważne przyznanej ich matce. Również dalsze rozważania czynione w odniesieniu do wysokości w szczególności kwoty odszkodowania w sposób nie budzący najmniejszych wątpliwości wskazywały, że kwota 60.000 zł stanowi równowartość rzeczywiście poniesionej przez pokrzywdzonego szkody (składa się na nią 13 średnich pensji w okresie aresztowania E. S., trwającym ponad rok – s. 4 uzasadnienia). Na fakt zasądzenia S. S. całej kwoty należnego represjonowanemu świadczenia wskazywał również Sąd II instancji (s. 4 uzasadnienia). Niesłusznie zatem zarzucił autor apelacji, że Sądy nie poczyniły ustaleń odnośnie kwoty świadczeń należnej zmarłemu oraz w sposób kompletnie oderwany od powyższych okoliczności sprawy wywiódł, że w związku z powyższym odszkodowania i zadośćuczynienia zasądzone na rzecz jego żony i w niniejszym postępowaniu córek, to przypadające na nie ułamkowe kwoty całego należnego represjonowanemu świadczenia.

Sąd II instancji, wbrew twierdzeniu skarżącego, nie przyjął, że dzieciom zmarłego E. S. należą się mniejsze kwoty przedmiotowych świadczeń niż ich matce. Sąd ten miał na względzie po pierwsze, ugruntowane w tej materii orzecznictwo i odwołując się m. in. do uchwały SN z dnia 22 września 1994 r., I KZP 22/94 – OSNKW 1994 r., z. 9-10, poz. 59, skonstatował, że zasądzenie całości roszczenia przypadającego osobie represjonowanej nie stoi na przeszkodzie zgłoszeniu – w trybie przepisów ustawy lutowej – żądania zasądzenia przez pozostałe uprawnione osoby należnych im roszczeń. Po drugie, trafnie przyjął, powołując się na uzasadnienie powyższej uchwały z dnia 22 września 1994 r., sygn. I KZP 22/94 oraz na uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2005 r., III KK 332/04 – OSNwSK 2005 /1/ 299, że

niedopuszczalnym było, jak uczynił to Sąd I instancji, zasądzenie na rzecz każdej z wnioskodawczyń całości należnego uprawnionemu świadczenia. Pozostawałoby to bowiem w jawnej sprzeczności z treścią art. 8 ust. 1 zd. 2 ustawy „lutowej”, który stanowi, że w razie śmierci osoby represjonowanej uprawnienie to przechodzi na małżonka, dzieci i rodziców. Przepis powyższy oznacza, że osoby te mogą dochodzić odszkodowania i zadośćuczynienia tylko w stosownej przypadającej na niego części, nie zaś każde w całości, co stanowiłoby bezpodstawne wzbogacenie. Taką jego interpretację, powołując się w kasacji na treść wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 29 października 2013 r., sygn. II AKa (...), podziela także skarżący. W konsekwencji uznać należało, że niewątpliwie wadliwe orzeczenie wydane w sprawie II Ko (...) nie mogło pociągać za sobą wadliwości orzeczenia w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia wydanego również w sprawie niniejszej. W celu jej uniknięcia Sąd II instancji dokonał słusznej korekty wysokości zasądzonych na rzecz wnioskodawczyń kwot świadczenia w celu właśnie ustalenia ułamkowej części przypadającej na rzecz każdej z nich. Na marginesie dodać należy, że rzeczywiste wysokości tychże kwot winny mieć nieco inny kształt, do orzeczenia którego jednak, z uwagi na zakres i kierunek apelacji oraz treść art. 434 k.p.k., Sąd *ad quem* nie był uprawniony (s. 5 uzasadnienia).

W tym stanie rzeczy o obrazie art. 7 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, w zw. z art. 445 § 1 i 2 k.c., w realiach niniejszej sprawy nie mogło być mowy, stąd oczywista bezzasadność kasacji.

Wobec powyższego kontestowanie wysokości zasądzonych kwot z punktu widzenia oceny okoliczności ujawnionych w postępowaniu, mających bezpośredni związek z niesłusznym pozbawieniem wolności ojca wnioskodawczyń okazało się bezprzedmiotowe, jako że wysokość zmniejszonych kwot zadośćuczynień i odszkodowań nie wynikała z oceny tych okoliczności. Dlatego zbędnym było odnoszenie się do zarzutów z pkt 2 i 3 kasacji.